

संत शिरोमणी श्री सावता माळी शेतकरी
आठवडे बाजार” अभियान राबविणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय क्रमांक: कृपमं-०८१६/प्र.क्र.११९/२१ स

सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक - १२ ऑगस्ट, २०१६

प्रस्तावना - शेतक-यांना योग्य भाव मिळावा व ग्राहकांना वाजवी दरात शेतमाल मिळावा यासाठी महाराष्ट्र राज्य कृषि उत्पन्न पणन (विकास व विनियमन) अधिनियम, १९६३ मध्ये वेळोवेळी सुधारणा करण्यात आलेली आहे. वर्ष २००६ मध्ये या अधिनियमामध्ये सुधारणा करून खाजगी बाजार, थेट पणन, शेतकरी-ग्राहक बाजार व कंत्राटी शेती यांची तरतूद करण्यात आलेली आहे. यानंतरही ज्या प्रमाणात स्पर्धा वाढली पाहिजे त्या प्रमाणात ती वाढली नाही. नुकतेच या अधिनियमामध्ये बदल करून फळे व भाजीपाल्याच्या व्यवहारांचे बाजार समितीचे अधिकार बाजार आवारापुरते मर्यादित केले असून आणखी स्पर्धा वाढविण्यासाठी प्रोत्साहन देण्यात येत आहे. स्पर्धा आणखी वाढविण्यासाठी शासनाकडून अनेक प्रकारचे प्रयत्न करण्यात येत आहेत. पूर्ण जगात शेतकरी बाजार लावण्याची प्रथा अस्तित्वात आहे. शेतकरी बाजारामध्ये शेतक-याला चांगला भाव, ग्राहकांना ताजी फळे व भाजीपाला वाजवी दरात उपलब्ध होतो, अशी संकल्पना राज्यात सुरु करावी यासाठी “संत शिरोमणी श्री सावता माळी शेतकरी आठवडे बाजार” अभियान राबविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. त्याअनुषंगाने शासन खालीलप्रमाणे निर्णय निर्गमित करित आहे.

२. शासन निर्णय -

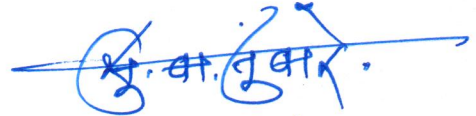
१) राज्यात “संत शिरोमणी श्री सावता माळी शेतकरी आठवडे बाजार” अभियान राबविण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

- १ -

- २) या अभियानासाठी महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांची समन्वय संस्था (Nodal Agency) म्हणून नियुक्ती करण्यात येत आहे.
- ३) या प्रयोजनासाठी राज्यातील शहरी भागातील नगर पालिका / महानगर पालिका यांच्याकडून आवश्यकतेनुसार (मागणी नुसार) व नियमानुसार महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांनी शेतकरी आठवडे बाजारासाठी रितसर अर्ज करून जागा उपलब्ध करून घ्यावी. याव्यतिरिक्त महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांनी शहरी भागातील इतर विभाग वा संस्थांकडूनही शेतकरी आठवडे बाजारासाठी जागा उपलब्ध करून घ्यावी.
- ४) शेतकरी आठवडे बाजारासाठी नगरपालिका / महानगरपालिका वा इतर विभाग वा संस्था यांचेकडून मागणीनुसार व नियमानुसार शेतकरी आठवडे बाजार भरविण्यासाठी आवश्यक ती परवानगी घ्यावी. शेतकरी आठवडे बाजार चालविण्याची संपूर्ण जबाबदारी "महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे" यांची राहिल.
- ५) या शेतकरी आठवडे बाजारामध्ये फक्त ताजी फळे व भाजीपाला या शेतमालाची विक्री करता येईल.
- ६) प्रत्येक शेतकरी आठवडे बाजार चालविण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ एका आयोजकाची नेमणूक करील. हे आयोजक फक्त नोंदणीकृत शेतकरी उत्पादक संस्था किंवा ग्राहक सहकारी संस्था किंवा कृषि पणन सहकारी संस्था (खरेदी विक्री संघ) असतील.
- ७) आयोजकांचे नियमित लेखापरिक्षण झालेले असणे आवश्यक राहिल.
- ८) प्रत्येक शेतकरी आठवडे बाजाराच्या ठिकाणी आवश्यक ती तात्पुरती सुविधा उपलब्ध करणे तसेच जागेची व्यवस्था करण्यासाठी स्थानिक संस्थेशी समन्वय साधून कामकाज करण्याची जबाबदारी "महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे" यांची राहिल.
- ९) आयोजक वा स्थानिक संस्था वा विभाग यांच्यात समन्वय साधण्याची जबाबदारी "महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे" यांची राहिल.

- १०) आठवड्याच्या ठरवून दिलेल्या दिवशी आणि वेळेवर शेतकरी आठवडे बाजार भरेल, यादृष्टीने नियोजन करण्याची पूर्ण जबाबदारी "महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे" यांची राहिल.
- ११) शेतकरी आठवडे बाजाराच्या आयोजनासाठी प्रचार व प्रसिध्दी करण्याची जबाबदारी आयोजकांची व महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांची राहिल.
- १२) प्रत्येक आठवडे बाजाराच्या आयोजनासाठी लागणा-या खर्चासाठी प्रत्येक स्टॉलधारकाकडून आयोजक सेवाशुल्क वसूल करू शकेल वा सेवाशुल्क ठरविण्याची जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांची राहिल.
- १३) प्रत्येक शेतकरी आठवडे बाजारामध्ये फक्त शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांच्या सभासदांचा माल थेट ग्राहकांना विक्री करण्याचे बंधन राहिल.
- १४) प्रत्येक शेतकरी आठवडे बाजारासाठी सोबत जोडलेल्या "परिशिष्ट अ" मध्ये दर्शविलेली नियमावली लागू राहिल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सु.बा.तुंबारे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :

- १) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- २) मा.मंत्री (सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा.राज्यमंत्री (कृषि व फलोत्पादन, पणन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा.राज्यमंत्री (सहकार) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) अपर मुख्य सचिव (पणन), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- ७) अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सर्व विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ८) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ मर्या. , मुंबई

- ९) प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र स्पर्धात्मक कृषी विकास प्रकल्प (MACP), पुणे.
- १०) विभागीय आयुक्त, सर्व महसूल विभाग, (पणन संचालक, पुणे यांचे मार्फत)
- ११) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका(पणन संचालक, पुणे यांचे मार्फत)
- १२) जिल्हाधिकारी, सर्व जिल्हे(पणन संचालक, पुणे यांचे मार्फत)
- १३) उप सचिव (पणन), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १४) पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १५) कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे.
- १६) प्रकल्प संचालक, समन्वयित कृषि विकास प्रकल्प (CAIM), अमरावती.
- १७) प्रकल्प संचालक, जपान दारिद्र्य निवारण निधी प्रकल्प (JFPR), पुणे
- १८) जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था, सर्व जिल्हे (पणन संचालक, पुणे यांचे मार्फत)
- १९) मुख्याधिकारी, सर्व नगरपालिका /परिषदा (पणन संचालक, पुणे यांचे मार्फत)
- २०) अवर सचिव (२४-स), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २१) निवड नस्ती (२१-स)

परिशिष्ट-अ

(शासन निर्णय क्रमांक : कृपमं ०८१६/प्र.क्र.११९/२१-स, दिनांक १२/०८/२०१६)

संत शिरोमणी श्री सावता माळी शेतकरी आठवडे बाजार अभियान

शेतकरी आठवडे बाजार नियमावली

अ) समन्वय यंत्रणेची जबाबदारी

- १) प्रत्येक शेतकरी आठवडे बाजारासाठी फक्त नोंदणीकृत शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था, ग्राहक सहकारी संस्था किंवा कृषि पणन सहकारी संस्था (खरेदी विक्री संघ) यांची आयोजक म्हणून निवड करणे . आयोजकाच्या निवडीसाठी नोंदणीची तारीख विचारात घेणे. सर्वात जुन्या कंपनी अथवा संस्थेस प्रधान्य देण्यात यावे. आयोजक कंपनी किमान दहा टन शेतमाल प्रत्येक बाजाराच्या दिवशी विक्री करण्यास सक्षम असेल.
- २) शेतकरी आठवडे बाजारसाठी नगरपालिका, महानगरपालिका, इतर विभाग वा संस्था यांचेकडून जागा उपलब्ध करून घेणे व या जागेवर आवश्यक त्या परवानग्या घेऊन आयोजकांच्या माध्यमातून शेतकरी आठवडे बाजार चालविणे.
- ३) शेतकरी बाजाराच्या ठिकाणी आवश्यक त्या सुविधा जसे की, तात्पुरते शेड, वजन काटे, स्टॉल इ. उभे करणे तसेच जागेची स्वच्छता व व्यवस्था ठेवण्यासाठी स्थानिक संस्थेशी समन्वय ठेऊन कामकाज करावे.
- ४) आयोजक व स्थानिक संस्था (नगरपालिका/महानगरपालिका)यांच्यात समन्वय ठेवणे.
- ५) आठवड्याच्या ठरवून दिलेल्या दिवशी व वेळेवर शेतकरी आठवडे बाजार भरेल यादृष्टीने नियोजन करावे व शेतकरी आठवडे बाजाराच्या आयोजनासाठी प्रचार व प्रसिध्दी करणे.
- ६) प्रत्येक शेतकरी आठवडे बाजारासाठी समन्वय अधिकारी नियुक्त करण्यात यावा व त्याच्या माध्यमातून शेतकरी आठवडे बाजारांची माहिती संकलित करून वेळोवेळी वेबसाईटवर प्रसिध्द करावी.

आ) आयोजकांसाठी नियम, अटी व शर्ती :-

- १) शेतकरी आठवडे बाजार आयोजक म्हणून फक्त नोंदणीकृत शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था, ग्राहक सहकारी संस्था किंवा कृषि पणन सहकारी संस्था (खरेदी विक्री संघ) कामकाज करू शकतील. इच्छुक आयोजकांनी कार्यकारी

संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांचेकडे अर्ज करावा. आयोजक संस्थेचे नोंदणी प्रमाणपत्र अर्जासोबत सादर करणे आवश्यक राहिल.

- २) आयोजकांनी कोणाचा माल किती कालावधीसाठी विक्री करणार याबाबतचा तपशील शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांच्या सभासदांची संमती, अद्ययावत ७/१२ च्या उताऱ्यासह महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळास शेतकरी आठवडे बाजारामध्ये विक्रीसाठी परवानगी मिळण्यासाठीच्या अर्जासोबत दाखल करावा.
- ३) फक्त शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांच्या सभासदांचाच माल थेट ग्राहकांना विक्री करण्यात येईल असे हमीपत्र अर्जासोबत देणे आवश्यक राहिल. प्रत्येक विक्रेत्याला महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे हे ओळखपत्र देईल व प्रत्येक विक्रेता विक्रीच्या वेळेस ते धारण करेल. विक्रेत्यावर उत्कृष्ट प्रकारचा माल विक्रीचे बंधन असेल. याबाबतचा उल्लेख हमीपत्रात करावा लागेल.
- ४) शेतकरी आठवडे बाजारात समावेश करावयाच्या शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांना महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाची पूर्वपरवानगी आवश्यक राहिल. आयोजकांना महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाची परवानगी नसलेल्या शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांना शेतकरी आठवडे बाजारात परस्पर विक्रीसाठी परवानगी देता येणार नाही. काही अपरिहार्य परिस्थितीत आयोजकांना विक्रीसाठी नवीन सभासदांना समाविष्ट करून घ्यायचे असल्यास त्यासाठी महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाची पूर्वपरवानगी घेणे आवश्यक राहिल.
- ५) प्रत्येक शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांना समान तत्वावर जागा वाटप करण्याची जबाबदारी आयोजकांची राहिल.
- ६) जागेचे न्याय्य वाटप करण्याची जबाबदारी आयोजकांवर राहिल. शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांना दिलेली जागा बदलण्याचे अधिकार आयोजकास असतील. प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य अथवा चिठ्ठी पद्धतीने अथवा रोटेशन पद्धतीने स्टॉल / जागेचे वाटप करणे आयोजकांवर बंधनकारक राहिल.
- ७) आयोजकांस जागेचे भाडे, टेबल, खुर्च्या, पिण्याचे पाणी, लाईट व्यवस्था, कचरा निर्मूलन, जागेची साफसफाई, अभ्यांगत पार्किंग नियोजन, सुरक्षा, प्रचार, प्रसिद्धी इ.

खर्चासाठी स्टॉल धारंकांकडून वाजवी रक्कमेचे सेवाशुल्क आकारण्याचे अधिकार राहतील.

- ८) आयोजकांवर प्रत्येक आठवड्यात आयोजित शेतकरी आठवडे बाजाराच्या जमा खर्चाचा हिशोब ठेवणे बंधनकारक राहिल. सदर हिशोब महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळास आठ दिवसांच्या आत सादर करण्याची जबाबदारी आयोजकांवर राहिल. तसेच सहभागी विक्रेत्यांनी मागणी केल्यास सदर हिशोब देणे बंधनकारक असेल.
- ९) कोणत्याही परिस्थितीत खाजगी व्यापारी / किरकोळ विक्रेते शेतकरी आठवडे बाजारात विक्रीसाठी येणार नाहीत याची जबाबदारी आयोजकांची राहिल.
- १०) शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांनी ग्राहकांशी सौहार्दपूर्ण संबंध प्रस्थापित करावेत. ग्राहकांना कोणत्याही प्रकारचा त्रास होणार नाही / ग्राहकांची फसवणूक होणार नाही याची जबाबदारी विक्रेत्यांची राहिल.
- ११) शेतकरी आठवडे बाजार परिसरात धूम्रपान / मद्यपान करू नये तसेच ग्राहकांशी कोणत्याही प्रकारे गैरवर्तन करू नये. याबाबत तक्रारी आल्यास त्यावर कार्यवाही करण्याची जबाबदारी आयोजकांची राहिल. अशा प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीबाबतची माहिती आयोजकांनी वेळोवेळी महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळास देणे आवश्यक राहिल.
- १२) प्रत्येक शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांनी स्टॉलवर आपला/संस्थेचा फलक/फ्लेक्स लावणे बंधनकारक राहिल. फलकावर जबाबदार व्यक्तीचे नाव आणि भ्रमणध्वनी क्रमांक नमूद करावा. शेतमालाच्या बाजार भावाचा फलक स्टॉलमध्ये दर्शनिय ठिकाणी लावणे बंधनकारक राहिल.
- १३) शेतकरी आठवडे बाजारामध्ये सहभागी शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांची यादी त्यांच्या शेतमालाच्या विक्रीसह तसेच अंदाजित किंमतीसह महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाच्या वेबसाईटवर टाकण्यात येईल. सदर माहिती महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळास ईमेलद्वारे पुरविणे आयोजकांवर बंधनकारक असेल.
- १४) आयोजकाकडून शेतकरी आठवडे बाजाराच्या मुळ संकल्पनेस बाधा पोहोचत असल्याचे लक्षात आल्यास त्यांचेकडून शेतकरी आठवडे बाजाराचे कामकाज काढून घेण्याचा अधिकार महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळास राहिल.
- १५) आयोजकांनी शेतकरी आठवडे बाजारामध्ये महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाचा फ्लेक्स लावणे बंधनकारक राहिल. फ्लेक्सवर महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाचा पत्ता, दूरध्वनी क्रमांक इ- मेल, संपर्क अधिका-याचा भ्रमणध्वनी क्रमांक, इ. तपशील

दर्शविण्यात यावा. शेतकरी आठवडे बाजाराच्या संदर्भातील सूचना, तक्रारी, तसेच ग्राहकांचे म्हणणे यांची नोंद ठेवण्याची जबाबदारी आयोजकांची राहिल.

- १६) ग्राहक, शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था तसेच शेतकरी आठवडे बाजाराशी संबंधित इतर घटक यांनी शेतकरी आठवडे बाजारा संदर्भातील त्यांच्या सूचना /तक्रारी आयोजकांकडे द्याव्यात. तसेच याबाबत आवश्यकतेनुसार महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ, पुणे यांच्याशी संपर्क साधावा.
- १७) आयोजकांचे नियमित लेखापरिक्षण झालेले असणे आवश्यक राहिल.

इ) शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांची जबाबदारी :-

- १) शेतमालासोबत येणारा काडी/कचरा/घाण व/ अथवा शिल्लक माल शेतकरी बाजारातून परत नेण्याची जबाबदारी संबंधित शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांची राहिल. शेतमाल विक्रीनंतर कचरा शेतकरी आठवडे बाजारात टाकून गेल्याचे आढळल्यास दंड आकारण्याचे अथवा शेतमाल विक्रीसाठी देण्यात आलेली परवानगी रद्द करण्याचे अधिकार आयोजकास राहतील.
- २) शेतकरी आठवडे बाजारात शेतमालाचे वजन करण्यासाठी इलेक्टॉनिक वजन काट्याचा वापर करणे विक्रेत्यांवर बंधनकारक राहिल.
- ३) शेतकरी आठवडे बाजारात उत्कृष्ट दर्जाचा माल विक्री होणे आवश्यक आहे. कच्चा, अती पक्व, किडलेला, रोगग्रस्त, फुटलेला (ग्राहक खरेदी करू शकणार नाही असा माल) असा शेतमाल विक्रेत्यांनी विक्रीसाठी आणू नये. असा शेतमाल विक्रीसाठी आणलेला आढळल्यास सदर मालाची विक्री थांबविण्यात येईल. तसेच संबंधित विक्रेत्याची शेतकरी आठवडे बाजाराची परवानगी रद्द करण्यात येईल.
- ४) शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांनी शेतमाल विक्रीचे व्यवहार रोखीने करणे बंधनकारक राहिल. उधारीने व्यवहार केल्यास आणि नंतर रक्कमेची वसूली न झाल्यास त्यास आयोजक अथवा महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ जबाबदार राहणार नाही.
- ५) विक्री अभावी शिल्लक राहिलेल्या शेतमालाची जबाबदारी ही संबंधित शेतकरी, शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी, शेतकरी उत्पादक सहकारी संस्था यांची राहिल. आयोजक अथवा महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ शिल्लक मालास जबाबदार नसतील.
- ६) शेतकरी आठवडे बाजारासंदर्भात काही अडचणी/सूचना/तक्रारी असल्यास त्याबाबतचा महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळाचा निर्णय अंतिम राहिल.

— < —